

ԽՐԱՏՈՒԹՅԱՆ ԽՈՒՆԵՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ ¹⁾

I

ՄԻՋՈՑՆԵՐ, ՈՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՑ Է ՁԵՌՆԱՐԿԵԼ ՄԻՆՁԵՒ ԽՈՒՆԵՐԱՅԻ ԵՐԵԽԱԼԸ

1. Ամեն մի բնակիչ պարտավոր է, հենց իւր հոգտի համար, նպաստել քաղաքի առողջապահական գործին, մաքուր պահելով իւր տունը, բակը, գոմը և սրահը:

2. Աղբը և ուրիշ ամեն տեսակ անմաքութիւնները պէտք է հաւաքել առանձին արկղիների մէջ և քաղաքից դուրս տանել, իսկ աւելի անվտանգութեան համար պէտք է նախապէս նրանց վրա չը հանգցրած կիր ածել և աչնպէս տանել:

3. Արտաքնոցները պէտք է մաքուր և խտակ պահեն, և ամեն օր աչնտեղ պէտք է ածել աղտահանիչ (дезинфекцируюшій) նիւթեր:

4. Կեղտոտ ջրերի, աղբակիր և ամեն տեսակ անմաքութիւնների համար շինած փոսերը պէտք է մաքուր և խտակ պահել, իսկ նրանց մէջ հաւաքած աղբը պէտք է քաղաքից դուրս տանել, կանխապէս զեղերով նրանց անվտանգ դարձնելով:

Մ ա ն օ թ ու թ ի լ ն: Երբ քաղաքում արդէն հիւանդութիւն կա, կամ թէ շատ մօտիկ է քաղաքին, աչն ժամանակ աւելի լաւ է լցած փոսերը չը մաքրել, այլ նրանց մէջ ածել անվտանգ դարձնող նիւթեր, ծածկել կրով և ամուր փակել:

5. Քաղաքի ներքին մասերում և գետի ափերում եղած հորերը պէտք է փակեն, լամենաչն դէպս նրանց ջուրը չի կարելի ոչ մի կերպ գործա-

¹⁾ Այս խրատները Թիֆլիզի քաղաքապետի խանձարարութիւնով կազմել է պարոն բժշկապետ Վ. Մ. Արծրունին, Քաղաքապետ Վարչութիւնը իւր լուծիսի 20-ի նիստում վաւերացրել է և որոշել է հրատարակել նրանց ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն և թուրքերէն լեզուներով, ընդամենը 25,000 օրինակ. ալժմ ալդ «խրատներն» սպառւած են:

ծել, լացքի, գետին ջրելու, մանաւանդ խմելու համար, Նոյնպէս պէտք է փակեն և ալն հորերը, որոնք փորւած են արտաքնոցների և աղբի փոսերի մօտ:

6. Եթէ հիւանդութիւն եղած տեղում աղբիւրակին ջուր չը կալ, ալն ժամանակ հորի կամ գետի ջուրը ուրիշ կերպ չի կարելի գործածել, եթէ ոչ անպատճառ եռացրած:

Ծանօթութիւն. Միշտ պէտք է զգուշ լինել և կեղտոտ առուների մօտից ջուր չը վերցնել:

7. Զորս-հինգ օր շարունակ պէտք է շատ զգուշ փորաբերութիւն ունենալ վարակած տեղերից եկողների հետ:

II

ՄԻՋՈՅՆԵՐ, ՈՐ ՊԵՏՔ Է ՁԵՌՆԱՐԿԵԼ ԽՈՒՆՐԱԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Հէնց որ քաղաքում երևաց խոլերակին առաջին դէպքը, բոլոր վերև քնշած միջոցները պէտք է գործադրեն աւելի մեծ խստութեամբ:

Ամեն մարդ պէտք է հոգալ, որ խոլերակից ազատւի: Այս պատճառով անհրաժեշտ է առանձին ուշադրութիւն դարձնել.

ա) ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՎՐԱ.

բ) ԽՈՀԱՆՈՑԻ, ՍԵՂԱՆԱՏԱՆ ԵՒ ԹԷՅԻ ՊԱՐԱԳԱՆՆԵՐԻ ՎՐԱ.

գ) ՈՒՏԵԼԻՔԻ ԵՒ ԽՄԵԼԻՔԻ ՎՐԱ.

դ) ԱՊՐԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿԻ ՎՐԱ.

Ա. Բ Ն Ա Կ Ա Ր Ա Ն

8. Հարկատու է, որքան կարելի է, շուտ շուտ բնակարանների օդը փոխել, եթէ մինչև անգամ նա ընդարձակ է և մեծ լուսամուտներ ունի:

9. Որովհետև չորութիւնը ոչնչացնում է խոլերակին, հարկատու է զգուշ լինել բակը ջրելուց, սենեակների լատակը լանալուց և սենեակում թաց շորեր պահելուց, որոնք լացւելուց լետոյ պէտք է լաւ չորացւին, իսկ լատակը մաքրել միայն չոր շորով:

Բ. ԽՈՀԱՆՈՑԻ, ՍԵՂԱՆԱՏԱՆ ԵՒ ԹԷՅԻ ՊԱՐԱԳԱՆՆԵՐԸ

10. Խոհանոցի մաքրութեան և լատակութեան վրա պէտք է առանձին ուշադրութիւն դարձնել: Կաթսաները, բանացնելուց առաջ, պէտք է եռացող ջրում լանալ, նոյնպէս և տարեկանները, բաժակները, դանակները, պատառաքաղները և գզալները, իսկ ալնտեղ, ուր կարելի է, պէտք է չորացնել գոլփովոյ վառարանում:

11. Անձեռոցիկները, սփռոցները և թէլի անօթի սրբիչները պէտք է միշտ պահարանում պահել չորացած և անտեղից հանել միայն գործածելու ժամանակ:

12. Սեղանատան և թէլի ձերմակեղէնը կարելի է լանձնել լանալու համար միայն աչն լապտարարին, որ նրան չի խառնիլ խոլերալով հիւանդների կեղտոտ ձերմակեղէնի հետ. աւելի լաւ է առհասարակ տանը լանալ բոլոր ձերմակեղէնները:

Գ. ՈՒՏԵՆԼԻՔ ԵՒ ԸՄՊԵՆԼԻՔ

13. Խոլերալի ժամանակ ջուր և կաթ կարելի է խմել միայն հոացրած, Հանքալին ջրեր կարելի է խմել և առանց հոացնելու ինչ որ վերաբերում է արեւատական ջրերին, պէտք է դնել լաւ գործարաններում: Կարելի է գործածել զերտէրեան ջուր, խոյս տալով սողալին ջրից. լիմոնաղը օգտակար է:

14. Գինի խորհուրդ են տալիս խմել կարմիրը, աչն էլ անպիսին, որ խոլերան երեւուց առաջ է շիշերի մէջ ածած, Սոլորած մարդը դարեւուր կարող է խմել քիչ քանակութեամբ միայն անպիսին, որ շատ լաւ խմորած և պարզած է: Իսկ կուս պէտք չէ խմել, նոյնպէս և պաղպաղակ (մորոժենոն) չ'ուտել:

15. Խորհուրդ են տալիս խմել թէլ, կոֆէ կոնեակով, օղիով և առանց սրանց: Օգտակար են նոյնպէս քիչ քանակութեամբ ուօմ, շամպանեա, լաւ է գործածել դրոզ և դլինտէչն:

16. Կերակուրը պէտք է դիւրամարս լինի, որպէս զի նա ստամոքսին չը խանգարի: Պէտք է ուտել քիչ-քիչ և շուտ-շուտ: Կերակրի համար գործածած բոլոր բաները պէտք է լաւ եփած և խորոված լինին: Անհրաժեշտ է զգուշանալ հում բանձարեղէն և կանանչեղէն, սալաթ, վարունդ և ալյն ուտելուց:

17. Հում պտուղներ կարելի է ուտել միայն մաքուր ջրի մէջ լանալուց չետու, իսկ աւելի լաւ է լանալ սալիցիլի, լիմոնի կամ գինեքարի թթւածնի (վիննեկամեննալեա կիսլօտա) բազադրութեան մէջ, (Մի թէլի գդալը խառնելով մի շիշ ջրի հետ):

Մանօթ ու թիւն: Ալետեղ, ուր հնար չը կալ ալս նախազգուշութիւնները գործ դնել, աւելի լաւ է պտուղներ բոլորովին չուտել. մանաւանդ չը պիտի ուտել թուփ, ծիրան (կուրագա) և սևի:

18. Պէտք է զգուշ լինել նոյնպէս և չաղ (չաղ միս, դմակ և ալն) և սառն (բոտլինի, ակրոչկա, վինեգրեա) կերակուրներն ուտելուց, նոյնպէս և անպիսի բաներից, որ ծարաւ են զրգոում (երչիկ, խողի միս, աղի ձուկն, աղի պանիր): Հացը պէտք է շատ լաւ թխած լինի:

ապէ՛ մի մարդ, ուրիշները կարող են հիւանդին ացեւել միայն կարճ ժամանակով, որովհետեւ թէկուզ շուտ շուտ բաց կարճ ժամանակով հիւանդի մօտ մնալը, ինչպէս երևում է, անվտանգ է։ Խոլերալին հիւանդներին ացեւելողները պէտք է լեռով լուսնաւ իրանց ձեռներն ու երեսը և Խաւսահանեն, ալսինքն՝ անվտանգ դարձնեն կարբոլեան թթւածնի 3 մ. և 100 մ. ջրի խառնուրդով՝ նոնպէս և բերանները ողողել աղալին թթւածինով (սոլեսանալեա կիսլոտա), վերջինից ածելով 10—15 կաթիլ մի բաժակ ջրի մէջ։

27. Լաւ է միշտ տանը ունենալ հետեւեալ միջոցները։ Բոսկինի և Ինդոնեզովի կաթիլներ, Էֆիր, Նաշատիրնի սալիւտ, Վալերիանովալեա և Գոֆմանսկալեա կաթիլներ, ընդ մին նրանց գործածելու ժամանակի և եղանակի մասին խորհուրդ հարցնել բժշկից կամ դեղարանում։ Սակայն ոչ մի դէպքում չը պիտի ալս միջոցների վրա չուս դնել և պէտք է նրանց գործածել միայն մինչև բժշկի վալը։ Բոլոր միւս տեղական միջոցներից և արտոնագրած դեղերից անպալման պէտք է խուս տալ։

28. Խոլերալին հիւանդներին արտաթորութիւնները և փխխանքը պէտք է զգուշութեամբ Խաւսահանել, անվտանգ դարձնել և չեռով ածել արտաքնոց, բաց երէք բակը կամ փողոց չը թափել։

29. Խոլերալից մուածի դիակը պէտք է փաթաթել սաւանի մէջ, որ թրջած է կարբոլեան թթւածնի (կարբոլովալեա կիսլոտալ—5 մասը 100 մաս ջրի հետ) կամ սուլեմալի (2 մասը 1000 մաս ջրի հետ) խառնուրդի մէջ և անմիջապէս փակ դադաղով թաղել։

30. Բնակարանը, կահ-կարասին, և առ հասարակ բոլոր իրեղէնները պէտք է բժշկի խորհրդով խիստ դեղինֆեկցիալի ենթարկեն։ Ինչ վերաբերում է հիւանդի հագստին, ճիւղակեղէնին, սաւանին, աւելի լաւ է ալրել, իսկ եթէ, որ և է պատճառով, ալդ անկարելի է, դնել նրանց կարբոլեան թթւածնի թուեղ խառնուրդի մէջ (5 մասը 100 մաս ջրի հետ) մի ամբողջ օր։

Ե. ԱՅՏԱՀԱՆՈՂ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ԳՈՐԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ա. Ս ու լ ե մ ա վերցնել 1 մաս 1000 մաս ջրի համար (մօտաւորապէս 16 գրան սուլեման մի շիշ ջրի համար) և աւելացնել 40 մաս աղալին թթւածին (սոլեսանալեա կիսլոտա)։

Ծ ա ն օ թ ու թ իւ ն։ Այս միջոցը հասարակութեան ձեռքը չէ տրուած, որովհետեւ սուլեման չափազանց զօրեղ թույն է։

բ. Վ ա լ բ ո լ ե ա ն թ թւածին 2-ից մինչև 5 մաս վերցնել 100 մաս ջրի համար։

գ. Պ ղ ն ձ ա լ ի ն կ ու պ ո ռ ո ս (մեղնի կուպորոս) վերցնել 1-ից մինչև 3 մասը 100 մաս ջրի համար և երկաթեալ կուպորոսը (ժեւեղնի կուպորոս) 10 մասը 100 մաս ջրի համար։

դ. Չըհանգցրած կիր (Նեգաշեննալա իզվեստ),

ե. Խոլերալին կիր (Խլորինոլալա իզվեստ),

զ. Կրի ջուր (Իզվեստկոլոն մոլոկո) չըհանգցրած կրի 20 մասը վերցնել և խառնել 100 մաս ջրի հետ. միշտ պէտք է թարմ պատրաստածը ունենալ:

է. Արտաքնոցները դեղինֆեկցիա անելու (անվտանգ դարձնելու) համար ամեն օր աշնտեղ ամել պղնձալին կուպորոսի (2 մասը 100 մաս ջրի մէջ) և երկաթալին կուպորոսի (մեկեղնի կուպորոսի 1 մասը 8 մաս ջրի մէջ) խառնուրդ, թունդ կարբոլեան (5 մաս 100 մաս ջրի համար) կամ սուլեմալի (1 մաս 1000 մաս ջրի համար) խառնուրդի և 40 մաս աղալին թթւածնի հետ, Նիթէ աղբի փոսերը լիքն են, անհրաժեշտ է ծածկել աղբը չըհանգցրած կրի հաստ ծալքով, նախապէս ամելով աշնտեղ վերոյիշեալ ախտահանող խառնուրդներից մէկը:

ը. Հիւանդների արտաթորութիւնները և փսխանքը անվարակիչ դարձնելու. համար կարելի է գործածել նոյն ախտահանող միջոցները նոյն չափով, որչափ է արտաթորութիւնը կամ փսխանքը, Այս նպատակի համար գործադրուում է նոյնպէս ծծմբալին կամ աղալին թթւածին:

պ. Հիւանդի արտաթորութիւնը կամ փսխանքը չտաակից կամ կաշկարասիից մաքրելու համար գործադրուում են սուլեմալի 2 մասը 100 մաս ջրի հետ:

ժ. Հիւանդների և մուշանների անկողինը, ճերմակեղէնը և հագուստը անվարակիչ դարձնելու համար, պէտք է ալս առարկաները մի ամբողջ օր թողնել կարբոլեան թթւածնի 5 մաս 100 մաս ջրի կամ սուլեմալի 2 մաս 1000 մաս ջրի թունդ խառնուրդի մէջ:

ի. Իսկ բնակարանը և տունը ախտահանելու համար պէտք է դիմել բժշկին:

